

Aymuray killa 2012 wata

Qhichwata yachaqarikunapaq

QHICHWATA
KAWSARIC

QHALLALLA TAWANTIN

RURI

Ñuqanchikmanta parlarikunachik	3
Yachaqaqanchikta chanincharinachik	5
Mayk'a watayuqtaq kanki?	7
Imasmari imasmari, imataq kanmanri?	8

Kunan yachaqaqanchikmanta

Kay kutipiqacha achkha sutirantikunata jinataq -wan chanta -manta k'askaqaqanchikmanta apaykachayta yachaqaqanchik. Ñawpa kutikunapi yupaykunawan qallarispañaq, chunkamanta pataman yupaykunawan qhawarisunchik.

WiñayPacha

Bolivia Suyu Yachay Kamachina Wasip sapa iskay qanchischaw qhichwa simi yachachiynin.

Yachay Kamachina.

Ñawra Kawsaypura Rimaykuna Kamachina T'aqa.

Av. Arce Nº 2147

Karu rima: 2442144 – 2442074

e-mail: winaypacha@minedu.gob.bo

Yachay Kamachiq:	Roberto Aguilar Gómez
UPIIP Umalliq:	Walter Gutiérrez Mena
Purichiqkuna:	Aurora Quinteros Samuel Yanaje Yarvi
Qillqaq:	Juan Revollo Valencia
Phutukuna:	Juan Revollo Valencia (2011)
P'anqap uyan:	Sura Kuraq Tatakuna. Juan Revollo Valencia (2011)
Siqichaq:	ORURO Artes Gráficas s.r.l.
Ñit'iq:	

La Paz - Bolivia 2012

-wan chanta -manta k'askaqaqanchikmanta apaykachakuynin

-wan k'askaqaqanchikmanta imawanchus imallatapis ruwakun chayta riqsichinapaq apaykachakun:

- Llaqtapiqa qullqi-wan purikun.

Piwanchus purikun chayri llamk'akun manaqa mayllapipis kakun chaypaqpis apaykachakullantaq:

- Ñañay-wan yachaywasiman rini.

Jinallataq kay k'askaqaqanchikmanta yapanapaq apaykachakuyta atillantaq:
Angel-wan Toribio-wan-qa wawqintin kanku.

-manta k'askaqaqanchikmanta imallapis jamusqaqanchikmanta, imamanta imallapis ruwasqa chayri juk tantakuypi parlakuqanchikmanta yachanapaq apaykachakun:

- Ñuqaykuqa Bolivia-manta kayku.
- Kay chuwasqa k'ullu-manta ruwasqa.
- Tantakuypiqacha yachachiqkuna-manta parlakun.

Thayachata wakichinapaq

Papamanta thayacha ruwanapaqqa, papata sumaqa chayachinchik, wayk'u papa kanan tiyan. Wayk'u papaqa ratitu chayan. Chantapis sumaqa llamp'itu ratitu masajinallataq a. Chanta *azúcarta* churaykunchik a. Kikillantaq, uqa thaya kikillantaq chaypis. Azucartaqa achkhata churaykuna, chiriqa laq'asuchipullaqtaq kasqa. Misk'iq, *azúcar* kuraq churaykunchik chaypuni sumaqa q'ayantinpaqqa.

Mama T'alla, FAOI.-NP, Llallagua, Junio de 2009.

Ñuqanchikmanta parlarikunachik

1

“Ñuqanchik” sutirantiwan parlayta ñawirinachik.

Imatataq
ñuqanchik
ruwanchik?.

Imamantataq
parlanchik?

Ñuqanchikqa
parlanchik.

Ñuqanchikqa
yachaqaqkunamanta
parlanchik.

2

“Ñuqayku” sutirantiwan rimaykunata ñawirinachik.

Ñuqaykuqa
papata wisluyku.

Wayk'uyku

Mikhuyku

Llamk'ayku

Sutirantikunawan tapuykunata kutichiykunantinta ñawirinachik.

Imatataq ñuqanchik ruwanchik?

Ñuqanchikqa pukllanchik.
Ñuqanchikqa parlanchik.

Imapitay paykuna pukllanku?

Paykunaqa papawkipi pukllanku.
Paykunaqa palamapi pukllanku.

Imamantataq qamkuna parlankichik?

Ñuqaykuqa ch'ampaykunamanta parlayku.
Ñuqaykuqa qamkunamanta parlayku.

4

Qamkuna sutirantiwan rimaykunata ñawirinachik.

Qamkunaqa
Kuraqkuna kankichik.

Ñuqaykuqa
qhichwata parlayku.

Maymantataq
qamkuna kankichik?

Ñuqaykuqa pata
jallp'akunamanta kayku.

5

Paykuna sutirantiwan rimaykunata ñawirinachik.

Paykuna uyarinku.

Paykuna parlanku.

Paykuna ñawirinku.

Paykuna qillqanku.

Paykuna yupanku.

Paykuna qhawanku.

Yachaqasqanchikta chanincharinachik

- 1** Kay wawakunamanta “paykunaqa” sutirantiwan rimaykunata qillqanachik.

Paykunaqa warmi wawa kanku.

- 2** Kay wawakunamanta ñawirinachik.

Paykunaqa Phuna llaqtamanta kanku.

Paykunaqa suqta kanku.

Paykunaqa yachaqaq kanku.

Paykunaqa k'acha kanku.

Paykunaqa mamankuwan tiyakunku.

Kay wawakunamanta kutichiykunata junt'achinachik.

Maymantataq qamkuna kankichik?

Ñuqaykuqa _____ kayku.

Mayk'ataq qamkuna kankichik?

Ñuqaykuqa _____ kayku.

Imataq qamkuna kankichik?

Ñuqaykuqa _____ kayku.

Imayna sunquyuqtaq qamkuna kankichik?

Ñuqaykuqa _____ kayku.

Piwantaq tiyakunkichik?

Ñuqaykuqa _____ tiyakuyku.

3 Qamkuna sutirantiwan parlaq ñisqan rimaykunata qillqanachik.

Qamkuna ayllumanta
kankichik.

4 Paykuna sutirantiwan rimaykunata junt'achinachik.

Paykuna llaqtan-
chikmanta _____.

Maymantataq
_____ kanku?

Paykunaqa
phinkinku.

Imatataq _____
ruwanku?

Mayk'a watayuqtaq kanki?

Jatun yupaykuna

- 11 - Chunka jukniyuq
- 12 - Chunka iskayniyuq
- 13 - Chunka kimsayuq
- 14 - Chunka tawayuq
- 15 - Chunka phichqayuq
- 16 - Chunka suqtayuq
- 17 - Chunka qanchisniyuq
- 18 - Chunka pusaqniyuq
- 19 - Chunka jisq'unniyuq
- 20 - Iskay chunka
- 21 - Iskay chunka jukniyuq
- 29 - Iskay chunka jisq'unniyuq
- 99 - Jisq'un chunka jisq'unniyuq
- 101 - Pachak jukniyuq
- 110 - Pachak chunkayuq
- 115 - Pachak chunka phichqayuq

Jukmanta chunkakama, chantapis sapa chunka, runap watanta riqsichinapaqqa kayjinamanta ñikun:

- Phichqa watayuq kani.
- Qanchis chunka watayuqña kayku.

Jinapis chunkamanta pataman runap watanta riqsichinapaqqa "watayuq" simita chinkarichispa wakinkunapiqa ñikun:

- Chunka jukniyuq kani.
- Suqta chunkayuqña payqa.

1 Kay runakunata qhawarispá mayk'a watayuqchus kasqankuta qillqariy.

Mayk'a watayuqtaq kanku?

Payqa _____

Payqa _____

Paykunaqa _____

2 Sapa yupaypa qillqayninta tariytawan siqiykurinachik.

kimsa chunka iskayniyuq

71

kimsa chunka jisq'unniyuq

66

tawa chunka pusaqniyuq

phichqa chunka qanchisniyuq

17

57

chunka qanchisniyuq

99

suqta chunka suqtayuq

39

jisq'un chunka jisq'unniyuq

32

48

qanchis chunka jukniyuq

Imasmari imasmari, imataq kanmanri?

T'ukurispa mask'arinachik.

Willaq: *Benita G. T.*
Qillqaq: *Augusto Condori Vela*

Imasmari imasmari,
imachus kanman?
misk'imantapis aswan misk'i kanman.
Imataq kanman?

Willaq: *Margarita Iporre Ventura*
Qillqaq: *Augusto Condori Vela*

Imasmari Imasmari,
Imachus kanman?
Juk awichu k'umpu wasalla
manchayta q'umir kirulla
akullirispas tinkurinman.
Imataq kanman?

Qillqaq: *Augusto Condori Vela*

Imasmari imasmari
imachus kanman?
Umitanta rachkhariptinchik,
yanaman kutirpanman.
Imataq kanman?

Willaq: *Sebastián Enrique Zeballos*
Qillqaq: *Augusto Condori Vela*

Imasmari imasmari,
imachus kanman?
p'unchaynin aycha ch'ipa,
tutantaq ch'usaq ch'ipa
Imataq kanman?

